

โรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ : ผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน

นภเกตุ สุขสมเพียร²

บทนำ

ในท่ามกลางกระแสปฏิรูปการศึกษา ซึ่งได้ถูกนำมาชูธงให้เป็นพันธกิจ หรือวาระแห่งชาติ หนึ่งในบริบทของคำว่า “ปฏิรูป” ปฏิรูปเป็นสูตรสำหรับการแก้ปัญหาชาติ ไม่ว่าจะป็นระบบปฏิรูปราชการ ปฏิรูประบบสุขภาพ ปฏิรูปการจัดระบบภาษี จนมาถึงปฏิรูปการศึกษาซึ่งกำลังเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวขวัญถึงมากที่สุดก็ตาม ความคิดหลักการในการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ตามแนวที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนี้ มุ่งเน้นไปที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีข้อถกเถียงบ้างในประเด็นต่างๆ เช่น ในเรื่องของเขตพื้นที่การศึกษา การกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองท้องถิ่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็มองเห็นว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้ความสำคัญสำหรับการศึกษาสำหรับมนุษย์ก่อนวัยบรรลุนิติภาวะค่อนข้างมาก จนถึงขนาดว่าอาจจะเลยต่อการให้การศึกษาสำหรับมนุษย์วัยผู้ใหญ่ที่กำลังเรียนรู้อยู่ในการดำเนินชีวิตแห่งความเป็นจริง ผู้ใหญ่ในที่นี่มิได้ หมายถึงผู้ด้อยโอกาส ผู้พลัดจากการศึกษาในระบบโรงเรียนตามวัยที่กำหนด ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล หรือเป็นกลุ่มเปราะบางพิเศษก็หาไม่ แต่หากหมายถึง ผู้ใหญ่หรือบุคคลที่เคยผ่านหรือพ้นจากการศึกษาในระบบมาแล้วอย่างน้อยก็เกินกว่า 10 ปีขึ้นไป คำถามก็คือว่าบุคคลเหล่านี้ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจเพื่อความเจริญก้าวหน้า ของชาติบ้านเมืองเป็นส่วนใหญ่ มีความจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องกลับมาเข้ารับการศึกษาอบรมเพิ่มเติม (Refresh) เป็นการทบทวนสิ่งที่อาจจะขาดหายไป ถ้าพูดภาษาที่เข้าใจง่ายก็คือจะต้อง “Back to school for Adulthood” หมายถึง การนำผู้ใหญ่กลับไปเข้าโรงเรียนอีกครั้ง

บทความนี้จึงเขียนขึ้นเพื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับแนวคิดที่ว่า “ทำไมผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ช่วงวัยหลัก ซึ่งบางคนมองข้ามไปว่า กลุ่มดังกล่าวนี้พ้นภาวะหรือหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนไปแล้ว เป็นความพยายามของผู้เขียนที่จะนำเสนอความคิด และมุมมองหนึ่งที่ว่ามนุษย์วัยผู้ใหญ่ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกลับเข้าโรงเรียนและเป็นทักษะที่แสดงออกถึงความคิดที่ว่า การศึกษาเป็นเรื่องของกระบวนการตลอดชีวิต เป็นสิ่งที่แยกออกจากมนุษย์ไม่ได้ และเป็นพันธกิจสำคัญ ซึ่งควรกำหนดเป็นหน้าที่พลเมืองของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้เกิดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคน ไปสู่สังคมที่มุ่งหวัง คือ สังคมแห่งการเรียนรู้ทุกช่วงวัย เป็นการติดต่ออาวุธทางปัญญา สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในบริบทแห่งสังคมชาติ

ความจำเป็นที่ผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน

ความจำเป็นส่วนหนึ่งมาจากคำถามจำนวนมากที่เด็กตั้งขึ้นเป็นปุจฉาถามผู้ปกครองด้วยประโยคเช่นว่า

- ผมเป็นเด็ก ผู้ใหญ่สอนว่า เด็กที่ดีมีหน้าที่ต้องศึกษาเล่าเรียน ผมสงสัยว่าหน้าที่นี้เป็นหน้าที่เฉพาะสำหรับเด็กเท่านั้นหรือ
- โรงเรียนสอนผมให้หย่านอนดึก หลีกเลี้ยงการเสพสุรา สิ่งเสพติด ในขณะที่ผมเห็นคุณพ่อหรือคุณลุงสูบบุหรี่และดื่มสุราเป็นประจำ
- โรงเรียนสอนการใช้คอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ ตลอดจนมีกิจกรรมให้ผมเข้ามีส่วนร่วม แต่คุณพ่อคุณแม่ของผมไม่รู้จักคอมพิวเตอร์ ผมพยายามอธิบายให้ท่านฟัง แต่ท่านปฏิเสธและบอกผมว่าเป็นเรื่องของนักเรียนกับโรงเรียน

- คุณครูสอนให้ผมรู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาได้ มีเหตุผล ในขณะที่คุณพ่อและคุณแม่ของผมทะเลาะกันเป็นประจำและมักจะมาแสดงอารมณ์เกรี้ยวกราดต่อผมเสมอ

คำถามเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งซึ่งเด็กจำนวนมากสงสัย และต้องการคำตอบ ในความจริงก็คือผู้ใหญ่ปฏิบัติตนในสิ่งที่ตรงข้ามกับสิ่งที่โรงเรียนสอน ผู้ใหญ่ที่พ้นจากการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นระยะเวลาานานมาก ละเลยและเพิกเฉยต่อความรู้ใหม่ๆ ชาติทักษะในการดำรงชีวิต ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับเด็ก ผู้ใหญ่มีความคิดว่าเขาโตแล้ว และไม่ต้องการให้ใครมาสั่งสอนอีก การเรียนสำเร็จจากโรงเรียนแล้วก็คือจบ และหมดสิ้นกันสำหรับการเรียนรู้ แท้ที่จริงแล้วเป็นตรงกันข้าม มนุษย์ทุกผู้วยยังต้องการเรียนรู้อีกมาก กระแสโลกหรือโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงแทบทุกขณะจิต เด็กต้องเรียนรู้เพื่อที่จะเสริมสร้างทักษะให้กับการเติบโตในการดำรงชีวิต การค้นหาความชำนาญเฉพาะเพื่อประกอบอาชีพ และฝึกจิตใจให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต สำหรับผู้ใหญ่ที่นั่นแล้ว เป็นความจริงหรือที่เมื่อพ้นเกณฑ์การเรียนหรือสำเร็จการศึกษาออกจากระบบโรงเรียนแล้ว ก็สิ้นสุดกันแค่นั้น มนุษย์วัยผู้ใหญ่ไม่ต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติมอีกเลยหรือ หลักสูตรการศึกษาเมื่อ 10 ปี 20 ปี หรือ 30 ปีก่อน ในอดีตนั้นย่อมแตกต่างจากปัจจุบัน ผู้ใหญ่จึงสมควรที่จะกลับมาเข้าโรงเรียนอีกครั้งมิใช่เพื่อตอบคำถามเด็กให้ได้ หรือเพื่อสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมของเด็ก (เด็กต้องเข้าโรงเรียน ผู้ใหญ่ก็ต้องเข้าโรงเรียนด้วย) หากแต่เป็นความจำเป็นที่ผู้ใหญ่ต้องกลับมาเข้าเรียนอีกครั้งเป็นการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่มีชื่อว่า “ ชีวิตศึกษา ” หรือ “ การศึกษาเพื่อการใช้ชีวิต ” นั่นเอง หลักสูตร “ ชีวิตศึกษา ” สำหรับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน คำกล่าวนี้เหมาะสมแค่ไหนเพียงใด และถ้าจะให้ไป จะให้ไปเรียนมากน้อยแค่ไหน เพราะผู้ใหญ่มีภาระ มีหน้าที่ มีภาระงานประจำที่ต้องปฏิบัติ ถ้าไปนั่งเรียนหนังสือ ใครจะหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ใครจะทำหน้าที่ตรงนี้ คำตอบก็คือ “ โรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ ” ต้องพิจารณาแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับมนุษย์วัยผู้ใหญ่ ตั้งแต่กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้าเรียน กำหนดหลักสูตร กำหนดระยะเวลาเรียน สถานที่ กำหนดการวัดและประเมินผล ตลอดจนประโยชน์และการนำไปใช้ ยกตัวอย่างเช่น

คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าเรียน: อาจจะต้องเป็นบุคคลซึ่งพ้นจากการศึกษาในระบบโรงเรียนมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี (ในที่นี้ผู้ใหญ่หรือกลุ่มเป้าหมาย มิใช่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือพลาดจากการศึกษาเล่าเรียนในระบบ) มีอายุระหว่าง 30 -50 ปี ไม่จำกัดเพศ อาจระบุด้วยว่าจะต้องมี สถานภาพสมรสแล้ว เป็นต้น

หลักสูตรที่จะเรียน: อาจหมายถึง หลักสูตร “ การศึกษาเพื่อการใช้ชีวิต ” หรือ “ หลักสูตรพลเมืองแห่งรัฐ ” มีเนื้อหาแยกออกเป็นวิชาแกนบังคับ เช่น กฎหมายเบื้องต้นสำหรับประชาชน การดูแลสุขภาพ การศึกษาวัฒนธรรม การใช้ชีวิตครอบครัว สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง (การเลือกตั้ง , การเสียภาษี , การใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะ ฯลฯ) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถจัดให้มีวิชาเลือกเสรี ตามความสนใจและความถนัด เช่น การฝีมือ การเย็บปักถักร้อย ศิลปะ หัตถกรรม การกีฬา ดนตรี หรือจะเป็นวิชาชีพ เช่น การปลูกหมอนเลี้ยงไหม การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำขนม หรือประกอบอาหาร เป็นต้น

ระยะเวลาเรียน - สถานที่: ในประเด็นนี้ให้คำนึงถึงความพร้อมและความสะดวกของผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น อาจจะเป็นระยะเวลาหลังเลิกงาน หรือวันเสาร์ - อาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดราชการก็ได้ โดยในสถานประกอบการหรือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน อาจจะต้องมีการออกกฎหมายกำหนดให้เป็นวันสำหรับการเล่าเรียน (Learning Day) 1 วันใน 1 สัปดาห์ (ทั้งนี้อาจมีเงื่อนไขกำหนดให้ตามอายุการปฏิบัติงานของบุคคลนั้น เช่น ต้องทำในหน่วยงานมาไม่น้อยกว่า 3 ปี เป็นต้น)

สำหรับสถานที่เรียนจะต้องมีการบริการอย่างทั่วถึง ครอบคลุม สะดวก ปลอดภัย และประหยัด เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ใหญ่เกิดความกระตือรือร้นที่จะมาเรียนให้มากที่สุด การวัดและการประเมินผล : ให้คำนึงถึงมาตรฐาน คุณภาพ และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาให้มากที่สุดหากแต่เป็นการวัดและประเมินผลแบบสะสม ผ่อนคลายและมีความสุข

ความหมายมิใช่คะแนนที่ปรากฏ แต่ให้คำนึงถึงความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ เน้นให้เกิดความคิดและการสร้างมากกว่าการบันทึกและจดจำ เช่น วิชาสถิติและหน้าที่พลเมือง ก็อาจวัดผลได้ว่า ผู้เรียนไปใช้สถิติเลือกตั้งครบทุกครั้งหรือไม่ การทดสอบการลงคะแนนในบัตรเลือกตั้งตัวอย่าง เป็นบัตรเสียหรือบัตรดี นอกจากนั้นอาจมีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเข้ามีส่วนร่วมตามหลักสูตรในรายวิชา เช่น การเข้าร่วมรับฟังการจัดการประชุมประชาคม การประชาพิจารณ์ในประเด็นที่มุ่งแก้ไขให้กับชุมชน ท้องถิ่น เป็นต้น สำหรับประเด็นการวัดและประเมินผลนี้ขอให้ใช้คำว่า “คุณภาพแบบสมัครใจ” หรือ “มาตรฐานที่ปราศจากการบังคับความหมายก็คือ มุ่งให้ผู้ใหญ่เข้ามาศึกษาเพื่อการใช้ชีวิต การดำรงชีพออย่างมีความสุข ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชนหรือบุตรหลานได้สื่อสารเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ยึดมั่นในหลักคุณธรรมแห่งศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามแห่งรัฐไทย

ประโยชน์และการนำไปใช้

หลักสูตร “การศึกษาเพื่อการใช้ชีวิต” สำหรับผู้ใหญ่ มุ่งเน้นให้ผู้ใหญ่ได้รับประโยชน์และความรู้เพื่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้ใหญ่ตามโลกได้ทัน รับรู้ถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในกระแสโลก ให้แนวคิดในการปรับตัวปรับตัว และปรับจิตใจ เพื่อจะดำรงชีพในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้ใหญ่จะได้ทราบทิศทางการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตน ได้รับรู้ว่าโรงเรียนสอนอะไร ให้สิ่งใดกับเด็ก ผู้ใหญ่จะสามารถสื่อสารพูดคุยกับบุตรหลานของตนได้รู้เรื่อง ลดช่องว่างระหว่างวัย นอกจากนั้นยังช่วยเพิ่มทักษะความรู้ที่จำเป็นในกระแสโลก เช่น ภาษาต่างชาติ ภาษาคอมพิวเตอร์ การใช้เครื่องมือสื่อสารแบบใหม่ๆ (เท่าที่สถานศึกษาจะจัดให้ได้) สำหรับประเด็นอื่นๆก็อาจจะเป็นประโยชน์ในเรื่องการดูแลสุขภาพ การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด การป้องกันโรคเอดส์ การป้องกันภัยจากยาเสพติดให้โทษ ทั้งยังเป็นการเผยแพร่นโยบายและทิศทางของรัฐให้กับประชาชนได้รับทราบ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและสนับสนุนให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก้าวหน้า บนพื้นฐานแห่งความเข้าใจกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน

บทสรุป

แนวความคิด “โรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่” ผู้เขียนต้องการจะสื่อความคิดและเติมเต็มในแนวทางการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นวาระสำคัญยิ่งใหญ่มาก กำลังอาจจะละลายและมองข้าม ทรัพยากรมนุษย์ทุกผู้วัยไปอย่างเรียกว่า “ขาดไม่ถึง” อันที่จริงก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ทุกเพศวัยจะต้องได้รับการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุน ปัญหาซึ่งเกิดขึ้นในทุกวันนี้ต้องยอมรับว่าเกิดจากผู้ใหญ่มากกว่าเด็ก ดังนั้นเราจะสอนแต่เด็กไม่ได้แล้ว เราต้องสอนผู้ใหญ่ด้วย (สอนในที่นี้หมายถึงการให้ความรู้) อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้มีใช้การแสวงหาความเสมอภาคระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่เป็นด้านหลัก ประเด็นสำคัญก็คือ เราคิดว่าผู้ใหญ่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาอีกมาก และตลอดเวลาเท่าที่จะสามารถจัดให้ได้โดยข้อเท็จจริงเราไม่อยากจะให้เกิดความคิดว่าเป็นการบังคับผู้ใหญ่เข้ามาในโรงเรียนหรือเป็นการศึกษาผู้ใหญ่ภาคบังคับ แต่อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่มาบัดนี้แล้ว เราเล็งเห็น

ว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่เกิดขึ้น สิ่งนี้ควรเป็นหน้าที่มิใช่สิทธิ อาจมีแนวทางด้วยการจูงใจในรูปแบบต่างๆ เช่น การลดหย่อนภาษี การให้สิทธิแก่บุตรเข้าเรียนในโรงเรียนที่ผู้ใหญ่เข้าเรียนด้วย หรืออาจจะเป็นเชิงบังคับหลายๆ เช่น ผู้ที่จะประกอบอาชีพหรือรับจ้างต้องเข้ารับการศึกษามาก่อน ดังกล่าวนี้นี้มาก่อน เป็นต้น

ความสำคัญที่สังเกตเห็นมากที่สุดก็คือ “ผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน” เพื่อที่จะไปรับรู้ ไปเรียนรู้ ในสิ่งที่ยังขาดตกบกพร่องไป ซึ่งมีอยู่ไม่น้อย ผู้ใหญ่ต้องไปเรียนรู้ ไปศึกษาก็เพื่อชีวิตที่ดีของเขา เพื่อครอบครัวของเขา และเพื่อสังคมประเทศชาติของเขา แนวคิดนี้เป็นความพยายามในส่วนที่เรียกว่า “การป้องกัน” มากกว่าที่จะยอมรับแนวทางที่เป็นฝ่ายตั้งรับที่เรียกว่า “การแก้ไข” เพราะเราสามารถหยุดมันได้ ไม่ว่าจะป็นโรคเอดส์ การทำแท้ง สารเสพติด หรือแม้กระทั่งปัญหาอาชญากรรม เราต้องนำเขา (ผู้ใหญ่) กลับมาเข้าโรงเรียนอีกครั้ง เพื่ออะไร เพื่อมาพูดคุย มาให้ความรู้ มาทำความเข้าใจ มาแก้ปัญหาาร่วมกัน “โรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่” มิได้เป็นการเรียนเพื่อต้องการวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร คณะนแนน หรือ เกรด ที่จะแสดงผลว่าใครได้ดีกว่ากัน แต่เป็นโรงเรียนที่สอนให้ผู้ใหญ่ใช้ชีวิตเป็น แก้ปัญหาได้ ดำรงชีพออย่างมีความสุข เป็นโรงเรียนสำหรับชีวิต เป็นโรงเรียนสำหรับครอบครัว เป็นโรงเรียนสำหรับชุมชน และเป็นโรงเรียนแห่งชาตริรัฐ สำหรับคำถามที่ว่า “ผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน” เป็นสิทธิหรือหน้าที่ มาถึงบรรทัดนี้แล้ว คำตอบขึ้นอยู่กับทุกท่านทุกคนที่เป็นผู้ใหญ่ ว่าเห็นความจำเป็นหรือไม่ “ผู้ใหญ่ต้องไปโรงเรียน”

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2530). นีโอฮิวแมนนิส : ทางเลือกสุดท้ายของคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. (2534). จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- บรรจง จันทรสภา. (2522). ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประสาธ อิศระปรีดา. (2520). ธรรมชาติและกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ศักดิ์ดา ปรานต์ประทานพร. (2523). ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน. ชลบุรี : บารมีการพิมพ์.
- สุนทร ไตรบรรเทา. (2525). การเรียนรู้ของผู้ใหญ่นอกกระบบโรงเรียน. (แปล) กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2544). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : เอ็กเปอร์เน็ท.